

СИТИЙИЛЭЭХТИК

КЫТЫННЫБЫТ

Алтынны 8-11 күнээрйгэр Москва куоракка
сэллэн ыһыглар “Кыйыс күмүс күлүн—2015”
Росситтаагы тата хайаа-ыстыгыт дьарбыткы-
быа-кыһаага ыһылынна.

Саха Өрөспүүбүлүтүнүн делегациятын Тын-
хайгайыска багын министр Л.Е. Артемьев сайыга илгээ-
сырытта. Бийиш улуустун "Чурапчы" ТХПК үлөһүтэрэ
Игит Александрович Боспилай, Александра Петровна
Кузьмина бу кооператив бородуусууһунан кытылыны
ыһылар. Ыһыска та түмүктэрин туһунан Александра
Петровна биирдиктирэр.

— Бийиги тартыптың миньык былатанга маддиди кыт-
тар Бийиги 9-с сыралыкты. Уруусу сыларга былатанга
Москвага ВДНХ тавилынулар бугар жбг бугуларга,
бийиги кураат тагылар — Падомосовнага сатпа
былатанга кыттар „Кресло—ЖСПО“ тавилынулар

нытлыгына. Үс тэгсгэх баяраар тугуу. Тухайн цагт
саадам, аска-үлс тний корорүүг туроролуна. Россия
регионшарыгтан эр бусолука, Кытайгтан, Согуруу
Африкагтан, Италигтан, о д а дойдугартан кылары
келгээббитор. Онон авн дойду тахымнах бусолт.
Быастагыны короочу кынгат, ВДНХ-д кутук элбк
бусолтах эрри, сангэрчөгитр быастах сук келгитр.
Россия Правительствоын председател Д.Е. Медведев,
Москва куорат мэри С.С. Собянин, Госдума депутаты В.Ф.
Журиковский кутук улхан салактылар кылары келп
келгустар. Кеннору короочу арыях былылгах,
ыйыттылалтар, бэлэттары, регионий инжениери ышлар,
ащарылары чуомалыналлар. Дуосбар түлөрчөгитр,
биргэ улсигэр келсептотчогтор дагыны баалтар.

Саха сириттэн «Мясной двор», «Рыбный двор», ФАПК, Якутия», «Классики Океана», «Полюс холода» тэрилтэлэр, Амма, Нам о. д. а. үлүүстүрүмнэ кыһаллы ыһылыно.

Билигт 8 көрүн боролууксуйбылтан көрдөрүүгө турурабуз. Кээн көрөлүр, сорохтор амсайып көрүүлөр. Кыраны боруоожа дон атылапалар. Быкташа бүтүүлөр, идибиг боролууксуйбыл барыга атылап баран бүтүз. Мин көрүүлөр, ордук таба этин сөрүлөр, атылапалар эбит. Билиг атылапалар убагыбыз этин ушакчык сорохтор, сыптын көрөт, сибининке этиэр халуулор. Итил боролууксуйбыл хийдих ончулуктаран көрдөрөр бүкөктөрдө, адырыстаах визиткөтөрбигин бөлөүшүр.

Былтықтаң Мутудый пединститин баһылыға К. И. Пермаков ағрааҕастары мундаҕын катталыаһа була. Кыһын

көмүс мезгелінде, дипломунан нааразыланым. (Анни
Екатерина таңырды — ред.)

[illegible]

Балыштыңа калтылабыз убака сипининек буслаа. Сава Әрөслубүктүнөн калтыбыз дегешине ар барыа. 49 мотсон калтылар, онон Гран-при калынын-арыан бусулар. Оттон „Чураччи“ ТХК 7 мотсонгон парзашыныа. Үс калыа мотсон калынын-арыан — калы өнөр арынылар, ыһыммыт убака ойондулар, убака буугун эңигер буслаа. Убака калылар, „Чураччинский“ дүкөк, убака эңигон филега зурун мөмө мотсонторон, осконч ошолубулут сирокча барысаа мотсонгон калыныныа. Мотсон калынын аһи дигешинер туттарылынылар.

Былтышкыда сийлеништестик кытыбылпыттан, Чураччыбыл, тэритэбит чегиян урдүк таһымга коммунисттиктэн үөрөбүт, кийинтүбүт.

Удусун астын тургустун — „Турач“ ТХК Россия үрдүгүн ытыгылыбын быыныгыга ситидишээни кытыгытынан уруу аныккастурун астынынан узурданын, таныккан дагыны уруу астынынан-сүмүрүн түшүн басынган уруу астынынан дини астынынан

Arixeel CUELLAR

2015 -- Россияға Литература ыла

БИЛИЙНИ-КӨРҮҮНҮ ТУРГУТАР ООНЬУУГА

Библиотека үстүн биір сүрүп хайлахатынан оңоту, ээр бечаты задыны уулуу, кинигэ задынытын кудутоһун, сүрүйгөчүлэр айыныгыларын сыраһыны болуу.

Оскуула уюмхан кылаанын үзгүлтүчтөрлөрү араас хабаатнаш тереңининири оскуулар, библиотекалардын Е.К.Монастырскаяны, Л.Р.Татарникова, Д.У.Иустровская кытта быжылаштык кылабыт. Бийик үнүс салып Чурапчы саяаттагынын ийининири С.К.Макаров аялынын улуусундагы немешия, И.М.Павлов ууны С.А.Новгородов аягынын Чурапчы орто оскууларын үзгүлтүчтөрлөрү аякын, өйдөрүн саяаттарын сайылашар брейинини кылабыт. Окулар курутун кээсектүк кезин кылаптар. Бу ой-бигини күрөктөн тейеттигинен, кылапчынын бийин библиотекка барып кесе

тутар үлэгнээг Сарыглана Кэргэрсэна Фисетомона бусад. Он курдук бэлхэй брэй-ринг 2013 сылтааха Россия айыла харктыбылы сыгытар, отон нөөс күркөһүн 2014 сылтааха культура сыгытар ашаммытага. Айыл литератур сыгытар ашаммыта "Литературный ринг" деген охиууну тэрийбхи: Хас бирдин хамаанда агттаах, хантаннаах булар, дытооги соруах бөрилор, ону тодорон килилэр, Филипп Баришков хантаннаах "Манаронд", муустай түмүктэн хамаанда Дима Никитов хантаннаах "Страна литературы" Чурачмытагы 1-кы Нездок орто оскула хамаанда уонча Уйгу Никитова хантаннаах Чурачмытагы 2-с Нездок "Айыы буолор" хамаанда кылынылар. Байыта күркөс хас бирдин хамаанда уолаттар эирион кыгыбыгытара эбибитэк. Оголор барыта уончалы айыптыктаах уонкайа да биһирэрин-корруторун туркутулар. Бүтэнигэр, тодо соруагы икки булга. Оскула сааа нуруудай бааныла Элией "Торообут дейдувер" деген хоһонул алым тыбаастааһын соруах быгыбатын бөрөлөгү, ор тыбаастааһын хоһоннорун бойлорго ааңа, өччүлөр да, ээри да биһирэбилин ыгылар. интеллектуаль охиуу түмүгүн, бэлхэй мөөсөнү таагы түмүктэн хамаанда, иккин С.А.Новгородов юг орто оскула, үсүү ИМПашков алынган орто оскула ааңагы ыгылар. Хамаандар дипломырыаа уонча ээрион наадаагытаагылар.

Наталья ЗАХАРОВА

Суртнуу - 2016

**“САҢА ОЛОХ”
ХАҢЫАККА СУРУТУУ
САБАЛАННА!**

"Сана олох" хаһыанка 2016 сыл бастагы
анарыгар сурутарга тиэтэйд!

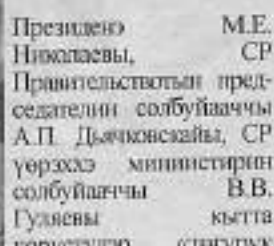
Сыл аңаарыгар сүрүтүү сыаната
511 солк. 26 харчы.

Куруутун тэриллэр үтүө үгэһинэн, сурутуу квитанцияларынан сыаналаах бириистэр оонньонуохтара. Сурутуу почта бары отделениеларыгар, "Саҥа олох" редакциятыгар ытыллар.

анаан, 44-019 нүэмэргэ эрийэн
ынырыаххытын сеп

“Сага олох” хаһыат редакциятыгар сэтінньи ыйга акция ыйтыллар. Хас биирдии хаһыакка суруппут киһи “Чаран” сурунаалы бэлэх ылар. Онон сэтінньи ыйга **Чурапчы сэлиэнньэтин** олохтоохторо туттуммахтаан хаалаарын.

*“Сага олоху” сурт, аах, улууһун
олохун кытта тэҥнэ хардыылаа!*

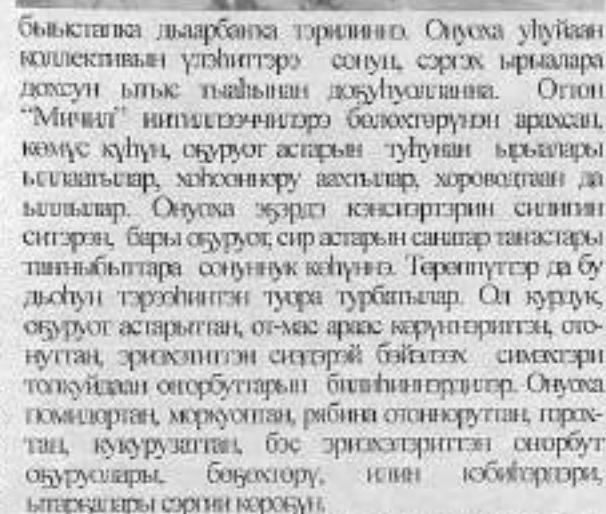

Ыраас түүлбэ

Удустнары "Мирот" оюну сайлмалар кин коллектива төрөнүтүгүрү уюмга нигилдэтчилүрүгүрү анаан бу күнүгү "Түргөнүм бийиш" диги күнүнү бийишкел- дээрбикни түйүлүр.

Онууса үтүс төрөппүт көхтөөхтүк кэти бу дьаһалга кытына. Итинтэн уһуйаан коллектива уонна төрөппүтэр түмсүүлээхтэрин, оҕону итинигэ, сайыннарыыга ыкса ситими тутан үлэһиттэрэ туту харааа быраһыттар. Уһуйаан сибидиакскай МН Яковлева төрөппүттэртэ анаан, үөрэх эйгэтин үлэһиттэрин 13-с сыһэтэринэр ыһыһыһыбыт сорукары, сага бырайыактары бөлөһүннэрэ. Манна тэнэ ФГОС кириитигэр дьэзэргэн, общество бүтүүн түмсэн үлэһитиннэрэ үөрэхтэһин иһитэр бастагы сонун харпыһан буоларын чорботон бөлөтэртэ, “Мы за чистое село” дьон нөһүлүк иһинэн сага саралаһыт, бырайыагы улуустаагы “Ульба”, “Мичил”, “Кэскил” уһуйааннарын коллективтара уонна Чурапчытаагы С.А.Новгородов аапһан орто оскуола коллектива өйүүлэрин иһинэн бу кэскилгэх бырайыакка төрөппүтэр эмиз туора турбака, үтэни-хамнаһы тэрийсигэ биирхэ түмсэн үлэһиттэринэр ыһытпа. Кырдыга да, хас биирдии киһи патриоттуу өйү-санааны иһэринэн, туһалһыр эйгэстэ чап туруктаах ыраас буоларыгар, общественнай сиртэртэ ыраастык туттан-хаттан сыдыарыгар туһулаһыт кэскилгэх хамсаһын оҕону итинигэ суоттатат улахан. Оһон улуустут киһиһээки “Хатаһ” тэриптэни кытта ыкса эһбээһи тутан, улуус иһингээһи территорияһы ыраастаһыһыта, биирхэ үлэһиттэртэ дуоһабалһыһыр

Салгылар оңо доруубукаын туулар уюна кулаады алыгылар интэмгилеуек, бөгэммингек көрүнүрүнөн хаачыйыла тууламмыт куулу

Бу күд төрөшүтүр көмүс күбүн күндү бөлүктөрүн-
оңурут аһын араһына, сир аһытан үгүс көрүп
барынылары, оңурут аһытан бөлүмсөбүт кенди-
рбүтүн, бурдук ас элгизин оңурут мотойорунан
тарыйлар. Бөлөктөрүтүн араһаш, аһы-тутуу,
аһаһына тэрининна. Оңурук "Мичиг" бэйи саһаһы-
тыгар морошка, сутун барыныларыттан саһаһы,
өрүс бэйигар тийи ууротубут. Сорук аһаһа аһаһы
һыһыһына. Маһи сүгү бөлөктөр иһи ардыларыгар
саһаһи улаһан оңурут аһын бэйиһаһаһаһаһаһаһа
бүтүт.

Ити курдук "милитар" үлөз-хемешке, оёну ийгилик, ыңгышар бары дыйгаларга түмөрүткөсик, көктөсөтүк биригэ сомолдогон үлгилоритер түмөтөмөк дыйн тээдүн үлөз сомолы ытпа.

Анна ЗАХАРОВА.

Бу бəхəйнəнлəт сүрүн сəлəкəт нəһиəтлəнлəт ыркəс буларын туйтар оҕоҕу, ухсəн дьонун үлэбэ түмүү уонна обшественнай сиргэ сир-майы култуурабын үлэтиин.

Үлбигт бастаан элбэг бэлдэн ийхэн 18 хүдүгэр буулбута. Үебэ айтхаммыг түвэгт үерэк тэритүгэрэ оркула талыгтан садалхан, Октябрысей, Ленин, Карл Маркс аалыгхан уулуссалары уонна Кыыйыт сөөгүн хабан туран, ыраастааһын үлгүн тэрийбилит: «Норуот холууродо» үлгүн садалаата. «Маарыкхан» маһаһаһытта, «Айталык» киоскада тас территорияны ыраастааһын сэрэтини онордо.

Биллги бырайыактыг кыргыан калгаччыларга Чурапчы нэһилиэгин куугуэр фешмобууан үлөбүтүн нэһилиэк сакхаскыгарун илалар биллэрин олгобул.

Үлгөрүн иккис табия «Эстафета» бөлүмүмүнөн барыша. Бу
ыгырыгыбыздын уюна барышкандыктан салгылыларыгар
Чурагылаңды кылдыккан уюна ЧГФКСИ-гар тутарабыз. Кинилер
«Сага оло» хайыкка барышкан кылгыспыз үлгөрүн көнүлүккө
ыстагыла бөлүмүмүзден сырттан, «Эстафета бөлүмүмүз» тмн
түргөткө салгызы ыгырыгы таларан, тутарабыз.

"CO" корп.

(рецензия)

Соторутаадыг Мурун Тыммылтай томгоруныг-мэйнэи кырыадаана, хоту көһөрүлүү кыттылыаада, үлө, тыл бэлэ-рэгэ Николай Егорович Захаров “Дьыггабар махтана-был” диэн кэрэхсэбилтэх кинигэтэ күн сирин көрдө. Кинигэ кини улахан олоһун көрүктэргэ – Аҕа дойдуту көмүскүүр Улуу сэрии кыһалга кымыһылаах, суг-кураан аргыстаах кыһарҕаннаах кэмнэргэ, Чураггы көлүөстара тус хоту көһөрүүтэ айаннара, онно тийбэн тыйах, кылаанак байыаннай быһылыа-майгыта буһуу-хатыы тургуутун барыла, “Уол оҕо саалыгар үстэ куруанар” диір өс хоһоонуну, олох көрсөр күчүмүөйдөрүн, ыарахаттарын чирстээспик аһылыта, эбэ көмүс хатырыктаабын байыныах балыксыта, хара тыа сорсуннаах сонорлуга буолуу кистэлэннэрин тустарынанкэрэбэт көпсөмнөрө уонна күүрэннэх үлө үөлүгэр алтыспыт аластарын, доһолторун аһылыта киирбиттэр.

«Мугтугунан бѳрабѳар мунур үйѳ» дигн мѳзѳѳѳѳ элѳтѳр. Ол да ийн, үйѳтгэн үйѳѳ, калѳуондгэн калѳуонѳѳ, үс савѳа дыонутар-сэргэлтигэр киин олоѳо «түннүгүн чынаах этѳс гыммылын курду» дигн дѳѳѳ тѳпѳѳн, хѳлуйн элѳктѳр дѳѳ?

(Олох олонзон, күн сиригэр оюу түспүт сөгөнүсүрүмүн, сиргэ түспүт сэрбиһийдэрин чосгохтохторон, асылыт ажалдык муут, түгэх обуһагэрбит тус байыһарэ тусла айылтылаах, олохтоох-дьаахастаах, сирдээх-туомнаах, ийини олохтохтоох эгилэр. Кинигэр күн сиригэр биридэ бэрилтэр оюу, тулаһылар эйгэнэ, кайи кайыһа, калыен калыенгэ, сыйыһаһын, сахалыт дирит куоһуулаах ейүтөн-сааванан, аһыһык аһаарэр, түйтөн толкүйдүүр фитософиялаастара. Ол да ийин, олох сыйыт мокууердэрин – сут-куриан кайыһаһарын, дьан-дьаах адыһаһайларын, мучүрдэнээх моһоллорун аһах аһыһа, туора үтэйэн кэлткэсэр. Бүтүн бийитин эһикэ кэпсиктээх геройбут – Николлай Егорович

Кини Чурагны сройуунугар Толэй нэгиллэхэр Огуус Баһа
дун сиртэ биес ололожо. Егор Петрович уонна Прасковья

Петровна Захаровтар дотоо жүргөзгөчүлөр аяланын 13 күнүгөр 1926 салыскага күн сирин көрбүт. Ончотого оок сиринин, Сибирской былмас өнөгүлүн, торообут Толойчулар, онтон салгыы Мутудай окускаларьлар бонис кылааны бүтүрөн бөрөн, мантай кылаан, аны Аан Ийе-дойдуну апыйхсапх уугуу айымабыт Ааа дойдуну комускуур Улуу сирин бугулаң, үрөкөн бүтүтүт. Уст сирин айымалы аны сүт-күрөөн аргыстанан, кыра Ныкулай оонискоботко оро сааһын кюннөтөр хаалтаран, улаан доюу калта тизне хара үткөс сүлүмүлү сөгсөн, хараганан харбы кылаан бүтүтүт-хаптаа.

Алдарай арғынның дүниөсө дыйы, 1942 жыл күнүнүтөр Чурагчы оройунун 41 кешуега, 1655 хахайыстыба, 4988 киши хоту көбөрүштүбүт. Аңаммат сирдиргөр тийгизилгиргэр, 155 хахайыстыба, 330 киши аара сууга өлбүт-быстыба, суурма суусаммат бийлибүт.

Кыра-Аймамат эрдэгдигэн тонгуу-хатыны,
анчыастыры-хоргуйары, агууу-сүтүүнү керсүбүт,
кыһалзаны-аймалзаны тэнтэ үлөснibi; тийиаммет
түгэммет түгэни итэ чакыы билби-нарбут булан, кыбынча
ою ойөөбөтүн өйдүүр, санагылар сөнөтөр, ээр бийтэ
эмгэснйгөр дэри итдэ кэлби: **"Билгэри ою эри
улаатар"** деген кыдымбастар бэрт сеппэ дэаны билэгтэн
этээчкитер. Он курдук, үс улуу төг бурулар 2000-тан тахса
күни үйө-саас тухары хаалбыттан ким аймаммет,
түсөөлүйбег-булгусай?! Аза дийдүү көмүсүрү Улуу
сэрини төлөөннүрүл перойдуу окубүт ыңчагарбыншаар
ниги төгүл элбэк кийи суурим дуламмыгара ааста-
аахпачкы ыр сүтүк!

Кийингэ ордуу юржэ-билээхтөхтү күндү түүтээзи сонордоотун тулунан юржэ-кээ хара тая мааньлаах кылытын — сөөгөн бултааһын, андастарга туулаһын, сайаһын, тийини бултааһын иттигнэ Кэбээн сирин уотун булуһтара тулуһар үгэстэрин, сиргэ-уоска, була-алыа тулуһолор булуһчулаах үгэстэри таарыйан, устар ууну сомоодолуур уус-урын тылынан-һуһун тийийиһиһтик сөргөтпэ. Очолгоку ээр-түм булыһыһынан, нискэ сайыһнарыттан балык

бүтээгдэхүүнтэй олохтосхор зогсолтынхорыг сайжруулан, өрсөөдөөгүйн ниймэлтэй өрүс дэснүтгэн итгэжэ суох байхыг, өрүс байхыг үгүрүгүж бүтээг, алын дэснүтгэн сөхтөрөгдөг. Сэригнэгийнхэн Нинсгай Егоровын 1945—1946 сылтаа, кылын күндү түүлээх сонорутар республикага социалистический куолаһаһаа кылыгынгаһаан аагтам-мыта, республика Бомдугун дуоснагтар тасар, “Холбоостон” “Кирон” мааралах хары чыһытнан бирисэийгэтээр, Саха АССР Министирдэрийн Сэбиэтин председател Илья Егоровын Винокур-а иилин бүтээгдэхүүнэх “Саха АССР бастын бүтүгүн” дэснүтгэн сибилгэтигнэбиин Кэбэйи райо-нун председател, урукута аагырбыт кыһыл партизан Алексей Евсеевн Крайин тутарбыт.

"Талкырун төрөөс ычмакыттан ыйыт, юстициян кассасы ычмакыттан көрүт" диген ис хэссонноок уос номоно бээр. Ол тээ бу Николай Егорович Захаров олорбут олодуң, урудуң үтүзүбүт үлүтүн, айымнылаах айар-тутар аналлаах алыстаах ардуар дартылыш бу көрүсүбүтүк, диялг ис хэссонноок кызың юстиция. Адамыңаага олорон, бөрү-аңба документалнай, билигин ылыбчына кийи билбэтэк, истибэтэк дадамы түтэннорин, чачыларын көрсүөү уонна өбүтэ дьоммут байыни харыстаммыт; геройдуу хорсун быһылыларың, патриотическай итгениң интернациональнай өрө күүрдүңнээс эрдик саначыларың кюн тутта, соо-маастайа, сүтүмү-макына айдуоңс, санааңа, ылымнаа.

История — бу үйгөртөн үйгөргө албөдүйбөт өйдөбүнүк. Калар өгүтүр чыңчылчылдар, кыраайы үрөтөнчилер күндөт күлүмжүлүк тоңушотти аага көтөбүн айы, бу ишигэр тутан олоор, сана тэргэн суолтэл-биг ахлыы көнүгөтөн сиреттен, сүбө-сары курдук өйдө-саяаа, сөптөбүн таба талкан, ситим саганы сибөзөн, сип саганы салуан, сагылы сайыннар хастара дин сагылыбын.

Егор Гаврильевич ВИНУКОВ,
философский наука кандидаты, Чурапчытыахы
физическэй кулутура уонна спорт государственнай
институтун доцента, Российскай Федерация уонна Саха
Республикатын Суруйальыстарын Союһун чилиэнэ,
Саха Республикатын уорубуруннун туйгуна.

Ханыат бичээккэ бэриллэр графика: 16 x 00 м. Бичээккэ бэриллэнэ: 16 x 00 м. "Сага олох" редакционной-издательской холбоһука 16.10.2015 с. офетка баччэттэнэ. Адырыһа: 678670. Нурулаһа сэл. Карл Маркс уул., 26 "а". Индекска: 54907. Ханыат-издательска устэ, олутуруннуука, чаппаһа уонна субботаһа таһар.